

นวัตกรรม “อสม. ๔ ราก”

สาขาการจัดการสุขภาพชุมชนและอนามัยสิ่งแวดล้อม

ประจำพุทธศักราช ๒๕๖๘

นางสำราญ สุนิน

อสม. ดีเด่นระดับเขตสุขภาพที่ ๒
จังหวัดตาก

ชื่อนวัตกรรม : อสม. 4 ธาตุ

ชื่อเจ้าของผลงาน : นางสำราญ สุบิน

ประเภทนวัตกรรม : ☐ นวัตกรรมผลิตภัณฑ์ (Product innovation)
☐ นวัตกรรมบริการ (Service innovation)
☒ นวัตกรรมกระบวนการ (Process innovation)

จังหวัด : ตาก

อสม. ดีเด่นระดับ ☒ เขต ☐ ภาค

ที่มาและความสำคัญของการสร้างนวัตกรรม

“การจัดการสุขภาพและบูรณาการสิ่งแวดล้อมที่เอื้อต่อการจัดการสุขภาพที่ดี” โดยได้รับแรงบันดาลใจจากการทำงานด้านสุขภาพ โดยมีเป้าหมายการทำงานเพื่อให้ประชาชนมีสุขภาพดี ด้วยบทบาทหน้าที่และมีใจรักในการให้บริการประชาชนเป็นทุนเดิมอยู่แล้วนั้น จึงส่งผลให้การดำเนินงานหรือกิจกรรมของผู้ดำเนินงานมีความสุขและพร้อมที่จะทำงานเพื่อส่วนร่วม จึงส่งผลให้มีแนวคิดและจัดทำโครงการและผลักดันกิจกรรมต่างๆที่เอื้อต่อการจัดการสุขภาพในชุมชนเพื่อให้ประชาชนได้รับการบริการที่ดี มีร่างกายที่แข็งแรง มีกิจกรรมที่เกิดประโยชน์ มีสิ่งแวดล้อมที่เอื้อต่อการอยู่อาศัย และเป้าหมายสูงสุดเป็นแหล่งเรียนรู้เพื่อให้ชุมชนอื่นนำไปประยุกต์ใช้ต่อไป

จากผลการดำเนินงานที่ผ่านมา ผ่านการทดลองทางความคิด โดยการมีส่วนร่วมของภาคีเครือข่ายในพื้นที่ปัจจัยที่ทำให้ทำให้เกิดผลสำเร็จที่ส่งผลให้เกิดการแก้ไขปัญหาด้านสุขภาพอนามัยของประชาชนของเป็นระบบ คือ กระบวนการ อสม. 4 ธาตุ ดิน น้ำ ลม ไฟ ตำบลปามะม่วง อำเภอเมือง จังหวัดตาก โดยเชื่อมโยงทั้งสุขภาพร่างกาย จิตใจ และสิ่งแวดล้อม โดยใช้กลไกการมีส่วนร่วมจากภาคีเครือข่ายในตำบลปามะม่วง อำเภอเมือง จังหวัดตาก ภายใต้กรอบของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งเน้นความพอดี และการพัฒนาชุมชนตามลำดับขั้น

วัตถุประสงค์

1. เพื่อส่งเสริมสุขภาพของประชาชนทุกกลุ่มวัยในชุมชนอย่างรอบด้าน
2. เพื่อพัฒนาระบบการมีส่วนร่วมของภาคีเครือข่ายในพื้นที่ ในการจัดการสุขภาพและสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืนตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง
3. เพื่อสร้างต้นแบบการดูแลสุขภาพชุมชนแบบบูรณาการ ที่สามารถขยายผลสู่พื้นที่อื่นได้

ขั้นตอนการดำเนินงาน

1. วิเคราะห์สถานการณ์สุขภาพและสิ่งแวดล้อมในชุมชน โดยระบุปัญหาที่กระทบต่อสุขภาพ เช่น โรคไข้เลือดออก, อุบัติเหตุทางน้ำ, ภาวะซึมเศร้าในผู้สูงอายุ ฯลฯ
2. จัดเวทีร่วมคิด ร่วมวางแผนกับภาคีเครือข่าย ภายใต้แนวคิด “ชุมชนร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมแก้ไขปัญหา สู่การพัฒนาที่ยั่งยืน”
3. น้อมนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ เช่น ลดสารเคมีกำจัดศัตรูพืช, ปรับสภาพบ้านผู้สูงอายุ ฯลฯ
4. ดำเนินกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการจัดการธาตุ 4 ได้แก่
  - ธาตุดิน เช่น ชมรมผู้สูงอายุ การจัดการขยะในครัวเรือน กิจกรรมหน้าบ้านน้อมอง
  - ธาตุน้ำ เช่น จัดการจุดเสี่ยงการตกน้ำ ซ่อมแซมภาวะฉุกละหุน อุบัติเหตุทางน้ำ
  - ธาตุลม เช่น ปลุกป่าชุมชน งดการเผาทั้งปี ศูนย์แจ้งเตือนภัย
  - ธาตุไฟ เช่น เครือข่ายควบคุมไฟฟ้า จัดทำแนวกันไฟ สำรวจจุดเสี่ยงไฟฟ้า
5. ขับเคลื่อนโดย อสม. และเครือข่ายสุขภาพ โดยใช้กลไก “อสม. 4 ธาตุ” เป็นแกนหลัก
6. ติดตามผลและประเมินผลการดำเนินงาน โดยเก็บข้อมูลสุขภาพและพฤติกรรมกลุ่มเป้าหมายอย่างต่อเนื่อง

ผลการดำเนินงาน/ประโยชน์ที่ได้รับ

ผลการดำเนินงานของนวัตกรรม “กระบวนการ อสม. 4 ธาตุ ดิน น้ำ ลม ไฟ” ส่งผลให้สุขภาพของประชาชนในตำบลปามะม่วงดีขึ้นอย่างชัดเจนในทุกกลุ่มวัย เช่น อัตราการท้องก่อนวัยอันควรลดลง ผู้ป่วยเบาหวานและความดันควบคุมโรคได้ดีขึ้น ผู้สูงอายุมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นและได้รับการดูแลที่เหมาะสม สิ่งแวดล้อมในชุมชนเอื้อต่อการดำรงชีวิต เช่น โรคไข้เลือดออกลดลง และไม่มีอุบัติเหตุทางน้ำในพื้นที่ท้องเที่ยว ขณะเดียวกันชุมชนยังกลายเป็นแหล่งเรียนรู้ต้นแบบให้กับพื้นที่อื่นอีกด้วย

ปัจจัยความสำเร็จ

1. กลไก “อสม. 4 ธาตุ” ที่พัฒนาและประยุกต์ให้เหมาะสมกับบริบทชุมชน
2. การมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนในพื้นที่อย่างเป็นรูปธรรม
3. การน้อมนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาปรับใช้ในชีวิตประจำวัน
4. การวิเคราะห์ปัญหาจากฐานข้อมูลจริงของชุมชน
5. การพัฒนาตามลำดับขั้นสอดคล้องกับบริบทและทรัพยากรในพื้นที่

โอกาสในการพัฒนา

“ชุมชนมีเป้าหมายร่วมกัน ร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมแก้ไขปัญหา สู่การพัฒนาที่ยั่งยืน” และขยายกระบวนการ อสม. 4 ธาตุ ดิน น้ำ ลม ไฟ ตำบลปามะม่วง อำเภอเมือง จังหวัดตาก ในตำบลอื่นในอำเภอเมืองตาก โดยนำไปปรับใช้ให้เข้ากับทรัพยากรที่มีอยู่ในชุมชนของตนเอง

ภาคผนวก

กรมส่งเสริมการสาธารณสุข
Department of Health Service Support

